

УДК 378.011.33:811.111'233

Світлана БІЛОУС

м. Київ

svetabilous@gmail.com

МЕТА І ЗМІСТ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ АНГЛІЙСЬКОГО УСНОГО МОНОЛОГІЧНОГО ПЕРСУАЗИВНОГО МОВЛЕННЯ

У статті обґрунтовано мету навчання англійського усного персуазивного мовлення студентів-філологів. Проаналізовано зміст навчання у сукупності трьох компонентів: матеріального, ідеального та процесуально-діяльнісного. Окреслено знання, навички та вміння, якими повинні оволодіти студенти для користування аргументативними, емотивними, оцінними тактиками персуазивного мовлення.

Ключові слова: зміст навчання, мета навчання, монологічне мовлення, персуазивне мовлення, студенти-філологи.

Сучасне суспільство ставить перед вищими навчальними закладами, які готують фахівців з іноземних мов, завдання сформувати вміння ефективно і гнучко використовувати іноземну мову в різноманітних ситуаціях соціального, навчально-академічного та професійного спілкування. Метою навчання іноземної мови є формування комунікативної компетентності, під якою розуміють здатність здійснювати спілкування за допомогою мови, тобто використовувати іноземну мову як засіб передачі досвіду, обміну думками, впливу на співрозмовника, отримання інформації та її осмислення з метою налагодження успішного діалогу культур. Для ефективною взаємодії на міжнародному рівні майбутні філологи мають стати гідними партнерами по спілкуванню у середовищі носіїв мови, зокрема здатними продукувати переконливі висловлювання, аргументувати свою точку зору, виголошувати промови, спонукати до дії або попереджувати небажані дії. Ці вміння передбачають від випускників-філологів вільно користуватися персуазивними (переконувальними) стратегіями мовлення, використовуючи вербальні та невербальні засоби комунікації.

Монологічне мовлення завжди розглядалося як затребуваний вид мовленнєвої діяльності серед студентів. Монологічне мовлення розуміємо як одну з форм спілкування, яка є зв'язним, послідовним, композиційно завершеним мовленнєвим твором одного індивідуума [2, 92–93]. Комунікативне завдання мовця – заволодіти увагою слухача, домогтися рецепції свого повідомлення, отримати на нього реакцію, переконати, враховуючи ситуацію спілкування та особистість слухача [4; 9]. Тому персуазивність (англ. persuasion – переконання, умовляння) є

однією з провідних стратегій монологічного мовлення.

Персуазивне мовлення було предметом спеціальних досліджень лінгвістів та лінгвометодистів. Серед лінгвістів питання персуазивного мовлення розглядали: Борисова С., Голоднов А., Єрмакова Л., Клімінская С., Красненко О., Машанова К., Нетреба М., Носкова Д., Ощепкова Н., Пірог І., Смирнова І., Сухарева О., Чеберяк А. Праці лінгвістів створили фундаментальну теоретичну базу для лінгвометодичних досліджень (Антонова І., Баранова О., Батурина Ю., Бондар І., Гаврилов Г., Дідух О., Куликова О., Лазоренко Л., Мусульбес С., Проскуріна Г., Слесаренко І.). Науковці досліджували методику навчання аргументативного професійно орієнтованого мовлення студентів гуманітарних та природничих спеціальностей, навчання ведення дебатів, аргументованого письмового висловлення та дискусії-полілогу майбутніх філологів.

Аналіз теоретичних і практичних напрацювань, присвячених навчання студентів ВНЗ персуазивності, дав можливість встановити, що вчені-методисти розглядали формування аргументативних умінь та стратегій. Персуазивність в комплексі аргументативних, емотивних та оцінних тактик не була предметом спеціального лінгвометодичного дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні мети та змісту навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення.

Навчальний процес завжди орієнтований на досягнення поставлених цілей. Мета виступає системотворчим фактором підготовки майбутніх фахівців певного профілю, координуючи

зв'язок всіх елементів програми: змісту, методів навчання, форм організації навчання, результату. Процес цілевизначення для викладача починається зі з'ясування вимог, які ставить перед фахівцем суспільство, вивчення потреб самих студентів і визначенні на їх основі кінцевого результату навчання, орієнтованого на формування відповідних компетенцій і стратегій, використання яких зумовлює досягнення учасниками міжкультурної взаємодії комунікативно-прагматичного ефекту [7, 29].

Аналіз чинних програм з іноземної мови для навчання студентів-філологів показав, що нині у програмах персуазивне мовлення, його стратегії та тактики не представлені системно. Тому у визначенні цілей навчання майбутніх філологів усного англійського персуазивного мовлення орієнтуємося на рівні C1 та C2 «Загальноєвропейських рекомендацій», відповідно до яких мовець «може давати чіткі, детальні описи та презентації складних предметів, інтегруючи підтеми, розвиваючи окремі пункти та завершуючи відповідним висновком; може продукувати чітке, плавне, зв'язне усне мовлення з ефективною логічною структурою, яка допомагає слухачеві помітити й запам'ятати значущі пункти; може послідовно розвивати аргументацію, підкреслюючи належним чином основні положення там, де це потрібно, з відповідними додатковими деталями; може розвинути досить об'ємну чітку аргументацію, викладаючи і підтримуючи свої погляди, з додатковими аргументами та відповідними прикладами; може побудувати ланцюжок міркувань, наводити різні аргументи «за» і «проти»; під час проголошення публічних виступів говорити швидко, майже без утруднень, застосовуючи наголос та інтонацію з метою точної передачі більш тонких відтінків смислу [3, 59–60].

У визначенні мети навчання персуазивного мовлення орієнтуємося на три елементи, які повинні бути присутніми в меті: опис мовленнєвої дії, яку повинен виконати студент. Мовленнєвими діями визначаємо персуазивні тактики та вербальні й невербальні засоби їх реалізації, уміння продукувати усні тексти певних жанрів; умови, в яких виконується дія (аудиторні умови); стандарт або вимоги, що пред'являються до якісного рівня виконання дії [10, 64].

Зважаючи на означені елементи, на вимоги до рівня володіння монологічним мовленням студентів-філологів (рівні C1-C2 за «Загально-

європейськими рекомендаціями»), метою навчання англійського усного монологічного персуазивного мовлення майбутніх філологів визначаємо формування умінь вільно користуватися персуазивними (аргументативними, емотивними, оцінними) тактиками мовлення, умінь впливати на думки, почуття, оцінку співрозмовника, переконувати його, використовуючи вербальні та невербальні засоби комунікації.

Очікуваний результат: студенти можуть продукувати монологічне персуазивне мовлення в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу, використовуючи тактики аргументування, спростування, полеміки та релевантні їм мовні засоби; студенти здатні говорити вільно, без ускладнень, чітко, акцентувати увагу на головному, з урахуванням норм і правил персуазивної комунікації носіїв мови; студенти здатні до рефлексії власного персуазивного мовлення; студенти можуть автономно аналізувати чуже персуазивне мовлення, визначати в ньому тактики та мовні засоби їх реалізації з метою подальшого їх використання у своєму мовленні.

Реалізація мети навчання потребує визначення змісту. Під поняттям змісту навчання розуміємо сукупність того, що студент повинен засвоїти у процесі навчання [5, 100].

Поділяючи висновки І. Л. Бім, вважаємо, що змістовий компонент методичної системи має охоплювати принаймні три компоненти: матеріальний; ідеальний; процесуально-діяльний [1, 61].

До *матеріального* компонента відносимо мовний і мовленнєвий матеріал усіх рівнів організації (звук, слово, словосполучення, речення, надфразова єдність, текст), графічні, фонетичні, лексичні, морфологічні, синтаксичні одиниці, правила їх функціонування в мові та вживання в мовленні; елементи мовленнєвого досвіду та «мовної культури» [1, 61]. У навчанні персуазивного мовлення, яке здійснюється на просунутому етапі, до матеріального компонента належать лінгвальні (лексичні одиниці, кліше, інтонемі) та екстралінгвальні засоби (міміка, жести, руки тіла), які використовуються для реалізації персуазивних аргументативних, емотивних та оцінних тактик.

До *ідеального* компонента відносять предметний зміст висловлення у межах теми, думки, духовні цінності як компоненти соціального досвіду [1, 61]. Ідеальний бік комунікації, на наше переконання, не обмежується лише цими характеристиками. До ідеального компонента в

межах навчання майбутніх філологів персуазивного мовлення варто також віднести жанрово-композиційні особливості текстів, які студенти мають навчитися проголошувати; безпосередньо персуазивні мовленнєві тактики; комунікативні інтенції адресанта, а також їх сприйняття адресатом; культурно маркований компонент семантики лінгвальних та екстралінгвальних одиниць персуазивного мовлення.

Процесуально-діяльнісний компонент передбачає предметні та розумові дії з іншомовним матеріалом, на основі яких формуються знання, навички та вміння в різних видах мовленнєвої діяльності [1, 61]. До цього компоненту відносимо, услід за Р. Ю. Мартиною, низку мовленнєвих навичок і вмінь: рецептивні і репродуктивні мовленнєві навички сприйняття та відтворення іноземною мовою мовних одиниць різного рівня; репродуктивні і продуктивні лінгвістичні вміння вживати кожен мовну одиницю у поєднанні з раніше вивченими одиницями; репродуктивні і продуктивні передмовленнєві вміння правильно виконувати мовленнєві дії в межах кожної теми з поступовим переключенням уваги із форми висловлення на зміст; мовленнєві вміння читання, аудіювання, говоріння й письма, уміння сприймати та продукувати мовлення з повним зосередженням уваги на основному змісті висловлення; інтегративні вміння здійснювати іншомовну мовленнєву діяльність у професійній чи повсякденній діяльності [6, 135]. У межах проблеми навчання майбутніх філологів англійського персуазивного мовлення процесуально-діяльнісний компонент охоплює насамперед лексичні та фонетичні навички репродукування речень, надфразових єдностей з персуазивною модальністю; уміння продукування текстів з домінантною персуазивною стратегією.

На основі заданих компонентів змісту навчання іноземної мови конкретизуємо знання, навички та вміння, якими повинні оволодіти студенти-філологи.

Майбутні філологи повинні оволодіти такими **знаннями**:

- знання предмету повідомлення (суспільних фактів, процесів, реалій, про які має йти мова);
- знання функціональних підтипів персуазивного мовлення (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка);
- знання необхідних тактик для реалізації персуазивного мовлення (аргументуван-

ня, повне/часткове спростування, полеміка);

- знання мовних засобів для реалізації тактик персуазивного мовлення в публіцистичному стилі, зокрема в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу;
- знання композиційних особливостей аналітичного коментаря та публічного виступу різних функціональних підтипів (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка);
- знання лінгвосоціокультурних характеристик англійського персуазивного мовлення (аргументування, повне/часткове спростування, полеміка).

Зважаючи на те, що навчання персуазивного мовлення майбутніх філологів здійснюється на просунутому етапі вивчення мови, коли у студентів уже сформовані стійкі мовленнєві навички, перед нами постає завдання визначити лише ті **навички**, які стосуються продукування персуазивного мовлення:

- лексичні навички вживання лексичних одиниць, кліше для реалізації аргументативних, емотивних, оцінних тактик персуазивного мовлення (відповідно до публіцистичного стилю та жанрів аналітичного коментаря та публічного виступу);
- граматичні навички вживання граматичних конструкцій, релевантних персуазивному публіцистичному мовленню в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу;
- фонетичні навички інтонування окремих речень, риторичні вигуки, питання, звернення;
- лінгвосоціокультурні навички вживання лексичних одиниць, граматичних конструкцій, інтоном релевантно носіям мови;
- стилістичні навички вживання стилістичних троп і фігур (метафори, риторичні питання, гумор, дотепність, апелювання до здорового глузду, гіперболи, літоти, прийоми звернення, повтору, інверсії, градації, антитези) у персуазивному мовленні.

Майбутні філологи мають оволодіти монологічними вміннями: логічно зв'язного, ситуативно і комунікативно мотивованого висловлення відповідно з особливостями типів монологічного мовлення та нормативними вимогами мови. Монологічні вміння носять комплексний характер й охоплюють низку мікроумінь

[2, 92–93]. Означені мікроуміння, услід за О. В. Патієвич [8], класифікуємо на 8 груп:

1. Інтерпретаційні вміння:

- уміння інтерпретувати зміст та смисл персуазивних публіцистичних текстів;
- уміння визначати тактики персуазивного мовлення, зокрема аргументування, спростування, полеміки; мовні засоби вираження тактик персуазивного мовлення в публіцистичному мовленні;
- уміння визначати композиційні та жанрово-стилістичні особливості аналітичного коментаря та публічного виступу;
- уміння визначати можливий комунікативно-прагматичний ефект персуазивних публіцистичних текстів.

2. Організаційно-прогностичні вміння:

- уміння добирати, планувати й організувати інформацію в усному монологічному персуазивному мовленні;
- уміння прогнозувати комунікативно-прагматичну доцільність використання мовленнєвих тактик та мовних засобів їх репрезентації в усному персуазивному мовленні різних функціональних підтипів, зокрема аргументування, спростування, полеміки;
- уміння прогнозувати екстралінгвальні засоби (особливо культурно марковані) для моделювання аргументування, спростування, полеміки.

3. Лінгвостилістичні вміння:

- інтегрування лексичних, граматичних, фонетичних (інтонемі) одиниць персуазивного мовлення (в тому числі й культурно маркованих) в уміння монологічного мовлення, яке відповідає публіцистичному стилю мовлення, релевантне жанрам аналітичного коментаря та публічного виступу, а також підтипам мовлення аргументування, спростування, полеміки;
- уміння використовувати сукупність стилістичних засобів, релевантних тактикам персуазивного мовлення.

4. Стратегічно-прагматичні вміння:

- уміння керувати ходом спілкування, дотримуватися генеральної комунікативної прагматичної стратегії, використовувати необхідні тактики аргументування, спростування, полеміки та релевантні їм мовні і немовні засоби;
- дотримання норм спілкування, регламентованих англомовною культурою або субкультурою певних груп, соціальними

та статусними ролями адресатів та адресантів;

- дотримання композиції, жанру та функціонального підтипу монологу;
- зміна тактики мовлення залежно від реакції слухача.

5. Жанрово-композиційні вміння:

- уміння дотримуватися композиції тексту монологу в жанрах аналітичного коментаря та публічного виступу.

6. Соціокультурні вміння:

- уміння будувати власне мовлення відповідно до норм персуазивного мовлення носіїв мови; створювати аналітичні коментарі та публічні виступи, які за своїми мовними й немовними характеристиками адекватно сприйматимуться іншомовною спільнотою;
- уміння продукувати мовлення, здатне впливати на думки, емоції, оцінки носіїв мови, переконувати їх відповідно до задуму адресанта.

7. Тактичні вміння:

- уміння добирати та використовувати найбільш доречні тактики персуазивного мовлення для реалізації комунікативних стратегій.

8. Текстово-продуктивні вміння:

- уміння продукувати цілісні публіцистичні тексти – аналітичні коментарі та публічні виступи функціональних підтипів аргументування, спростування, полеміки.

Отже, метою навчання майбутніх філологів англійського усного монологічного персуазивного мовлення визначаємо формування умінь вільно користуватися персуазивними (аргументативними, емотивними, оцінними) тактиками мовлення, умінь впливати на думки, почуття, оцінку співрозмовника, переконувати його, використовуючи вербальні та невербальні засоби комунікації. Зміст навчання персуазивного мовлення охоплює декларативні *знання* предмету повідомлення, функціональних підтипів персуазивного мовлення, тактик персуазивного мовлення (аргументування, спростування, полеміка), мовних засобів для реалізації цих тактик, композиційних особливостей аналітичного коментаря та публічного виступу, лінгвосоціокультурних характеристик англійського персуазивного мовлення; лексичні, граматичні, фонетичні, лінгвосоціокультурні, стилістичні *навички*; інтерпретаційні, організаційно-прогностичні, лінгвостилістичні, стратегічно-прагматичні, жанрово-композиційні, соціокуль-

турні, тактичні та текстово-продуктивні *вміння*.

Перспективою ж подальших досліджень є добір мовного і мовленнєвого матеріалу, невербальних та пара вербальних засобів персуазивного мовлення екстралінгвістичного та паралінгвістичного матеріалу, враховуючи кожен компонент змісту навчання майбутніх філологів.

Список використаних джерел

1. Бим И. Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе: Проблемы и перспективы / И. Л. Бим. – М. : Просвещение, 1988. – 256 с.
2. Вязовова Н. В., Севидова Н. А. Обучение монологической речи на основе текста [Электронный ресурс] // Вестник Тамбовского университета. Гуманитарные науки. – 1998. – Вып. 3. – С. 92-95. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/obuchenie-monologicheskoy-rechi-na-osnove-teksta/> (дата звернення: 28.01.2017).
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Казанцев А. Ю., Казанцева Г. С. Эффективность обучения говорению на английском языке в высшей школе [Электронный ресурс] // Вестник ТГПУ. – 2014. – №3 (144). – С. 105-109. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/effektivnost-obucheniya-govoreniyu-na-angliyskom-yazyke-v-vysshey-shkole> (дата звернення: 27.01.2017).
5. Мадзігон В. М. Підручник нового покоління: яким йому бути? / В. М. Мадзігон // Проблеми сучасного підручника : [зб. наук. пр.]. – К. : Пед. думка, 2003. – Вип. 3. – С. 3–5.
6. Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов : [монографія] / Р. Ю. Мартинова. – К. : Вища школа, 2004. – 456 с.
7. Мелёхина Е. А. Проблема целеполагания в обучении иностранным языкам для профессиональных целей [Электронный ресурс] // Известия РГПУ им. А.И. Герцена. – 2009. – №109. – С. 25-36. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/problemata-selepolaganiya-v-obuchanii-inostrannym-yazykam-dlya-professionalnyh-tseley> (дата звернення: 27.01.2017).
8. Патієвич О. В. Формування стилістичної унормованості наукового писемного мовлення у студентів магістратури природничих спеціальностей: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Патієвич Ольга Василівна. – К., 2016. – 240 с.
9. Тлехурай М. К. Диалогическая и монологическая речь, их роль в развитии навыков связной речи учащихся // Вестник Майкопского государственного технологического университета. – 2009. – №3. – С. 121–123. – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/dialogicheskaya-i-monologicheskaya-rech-ih-rol-v-razvitii-navykov-svyaznoy-rechi-uchaschihsya> (дата звернення: 27.01.2017).
10. Nunan D. Syllabus Design. – Oxford: OUP, 1994. – 166 p.

Svitlana BILOUS

Київ

THE GOAL AND CONTENT OF TEACHING ENGLISH LANGUAGE PERSUASIVE SPEAKING TO PHILOLOGY MAJORS

The article outlines the main goal of teaching persuasive speaking for ESL students. The content of learning and teaching persuasive speaking includes 3 aspects: language-based, idea-based, process and activities. The article also defines the necessary skills and abilities for ESL students to use the effective argumentative, emotive and value techniques in persuasive strategy.

Key words: content of learning and teaching, goal, oral speaking, persuasive speaking, Philology majors.

Светлана БЕЛОУС

г. Киев

ЦЕЛЬ И СОДЕРЖАНИЕ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ АНГЛИЙСКОЙ УСТНОЙ МОНОЛОГИЧЕСКОЙ ПЕРСУАЗИВНОЙ РЕЧИ

В статье обоснована цель обучения студентов-филологов английской устной персуазивной речи. Проанализированы три компонента содержания обучения: материальный, идеальный и процессуально-деятельный. Изложены знания, умения и навыки, которыми необходимо овладеть для использования аргументативных, эмотивных и оценочных тактик персуазивной речи.

Ключевые слова: содержание обучения, цель обучения, монологическая речь, персуазивная речь, студенты-филологи.

Стаття надійшла до редколегії 05.02.2017